

Shakespeare'i naised uue aja taustal

Mõttevahetused kunsti staatus, kunsti mõistmise aluste, kultuurikonteksti muutuste üle tänases päevas ei ole puudutamata jätnud ka kunsti, mida luuakse sellises ammu juurdunud traditsioonidega institutsioonis nagu muusikateater. Et klassikaliste ooperite esitamise kunstil on teistsugused tagamaad kui neil kunstiliikidel, mis rohkem ajastu kaastekstidega kooskõlas liiguvad, tahab rahvusoper jätkuvalt oma publikule pakkuda kõrgetasemelist ja, tänu püsinud tavadele, kindlustunnet sisendavat muusikaelamust.

Ooper on mitme kunstiliigi ühendus. Muusika ja libreto on autorite kirja pandud, kõigil visuaalsel etenduses — mida esi-nejad laval teevad, kuidas välja näevad, millises keskkonnas tegutsevad — on aga iga lavastuse puhul uued autorid. Meie aja ooperilavastustes on sageli muusikaklassika ühendatud nüüdiskunsti elementidega. Ooperietendus sisaldab praegu eri aegadest pärinevaid ja erineva kontekstiga komponente rohkem kui kunagi varem.

Shakespeare'i-aineline "Windsori lõbusad naised" on Estonias hästi õnnestunud. Itaalias õppinud saksa romantiku Otto Nicolai teose ja Leena Salonen lavastuse peale kokku saame mitmekesise komponendi rea. Muusikas on ühendatud nn. suure ooperi ja koomilise ooperi omadused, balletimuusika. Tantsurütmiliste ja rohkesti kiirkõnet sisaldavate numbrite kõrval kõlab lüürika. *Singspiel* III vaatuses toob meelde eesti laulumängud ja esimesed ooperid. Praeguse aja märgina paigutub Shakespeare'i loo temaatika — ettevõtlikud naised õpetavad armukadetsivaid ja pealetükkivaid mehi — feminismi taustale, eriti pärast lavastaja emotsionaalse kaassõna lugemist. Lavakujundus ja kostüümid vihjavad möödunud aegade kõrval praegusele maailmale. Kahe naispeategelase seelikute tugiraamistik on vahetanud seelikuriididega koha ja paikneb "paljana" riide peal. Võib-olla nimetaks mõni arvustaja seda dekonstruktsiooni näi-

Estonias esietendus 3. novembril saksa romantiku Otto Nicolai (1810 —1849) ooper "Windsori lõbusad naised". Dirigeerivad Paul Mägi või Jüri Alperden, lavastas soomlanna Leena Salonen, kunstnik Pille Jänes, koreograaf on samuti Soomest — Elsa Sylvestersson. Esietendusel ja kaks päeva varasemal eesietendusel laulsid solistidena Teo Maiste, Mati Palm, Tarmo Sild, Mart Laur, Mati Kõrts, Ivo Kuusk, Villu Valdmaa, Pirjo Levandi, Marika Eensalu, Annika Tõnuri ja Mart Madiste.

Foto: Harri Rospu

Kleidi peale toodud aluskonstruksioon mõjub kui võimendatud voorusevõõ, mis kammitseb ja annab naispeategelasele (Pirjo Levandi) võrgutatud välisilme. Võrgutaja Falstaff — Teo Maiste.

kavades ja interpretide koolirepertuaaris (Nicolai eluaastad kattuvad Chopini omadega, kuid heliloojatena erinevad nad vägagi, alates kummagi žanri- valikust). Hea on kuulata muusikat, mida esitav orkester tunneb end vabalt. Oma lauljate üle võib teater praegu uhke olla. "Windsori lõbusates naistes" on neil ka rohkelt võimalusi end näitlejana tunda, eriti särada Pirjo Levandil proua Fluthi

tekitamine või musta pesu loopiimine. Hea koomilise efekti annab kontrast kuuldava ja nähtava vahel — ooperi kõige pompoossem muusika kõlab, kui esmakordselt ilmub lavale ebaloomuliku kunstkõhuga Falstaff (Teo Maiste või Mati Palm), üht looduslikku värvi ning paigutatud jalgevahega pükstes. Pirjo Levandi esitab proua Fluthi briljantseima passaaži säärt paljastades ja suka-

Tegevus jääb siin kohati seisma (mitte lavastaja ja Estonia trupi süül). Pikka lüürilist kulminatsiooni, veel enam näpuga näidatud moraali on raske publikule sama huvitavaks mängida, kui I-II vaatuse hoogsat intrigeerimist. Kõige haavatavam on lavastus koreograafia osas, mis on naiivsevõitu ja liigselt nooremale koolieale adresseeritud. Orkestratsioon karistab Falstaffi mõjuvamalt kui stiliseeritud putukad.

NAISED

Naised on ooperis lõbusad meeste arvel. Lavastaja poolt kavalehel avaldatud, naise üli- väärtustav hoiak seob lavastuse tugevasti ikka veel päevakorrall oleva naiste võimete ja õiguste teemaga ning teeb "Windsori lõbusad naised" seesuguse kontseptsiooni poolest teatri muu repertuaari hulgas tähelepanuväärseks.

Naiste rollid pakuvad kõige rohkem mänguvõimalusi — üksnes naistele omistatavate emotsionaalsete käitumisviiside parodeerimist ning käte- maksumõnu, mis muusikas väljendub tantsuliselt. Windsori naised on eredad, ka riietuse- l. Kui nende vastasmängi- jad-mehed esinevad tumedates silmatorkamatutes kuubedes või siis naeruväärinatult — paigutatud pükstes, keigarlikus hõbevestis — kannavad naised kaunivärvilisi tualette. Kõige rohkem laval viibivad prouad Fluth ja Reich on riietatud vastandvärvidesse — punasesse ja rohelisse — otsekui äärmuste võrdkujud. Lüüriline naistege- lane Anna (Annika Tõnuri) peab kahe rivaalitseva peigme- he soovil valima samuti punase ja rohelise haldjakostüümi va- hel, kuid Anna valib valge, mis on puhtuse värv, sisaldades eneses ometi kõiki muid. Hästi valitud valgustus teeb laula- tuskleidis Anna tuleku ilmutu- sesarnaseks. Kogu stseen satub nii tugevasti valge märgi alla, et ka ooperi kõige ilusam kõla- värv — Tõnuri hääli puupuhk- pilliga — tekitab assotsiatsiooni valge metalliga.

Lõpuks — üks ehtnaiselik kostüümidetail esindab lavas- tuse femininiseeritud tausta

se ooperi omadused, balleti-
muusika. Tantsurütmiliste ja
rohkesti kiirkõnet sisaldavate
numbrite kõrval kõlab lüürika.
Singspiel III vaatuses toob meel-
de eesti laulumängud ja esimesed
ooperid. Praeguse aja märgina
paigutab Shakespeare'i loo
temaatika — ettevõtlikud
naised õpetavad armukadetses-
vaid ja pealetükkivaid mehi —
feminismi taustale, eriti pärast
lavastaja emotsionaalse kaassõ-
na lugemist. Lavakujundus ja
kostüümid vihjavad möödunud
aegade kõrval praegusele
maailmale. Kahe naispeategelase
seelikute tugiraamistik on
vahetanud seelikuriidega koha
ja paikneb "paljana" riide peal.
Võib-olla nimetaks mõni arvas-
taja seda dekonstruktsiooni näi-
teks kostüümikunstis. Sarvede-
ga mütsid III vaatuse metsa-
stseenis seostuvad osale publi-
kust ilmselt Jean-Paul Gaultier'
meestemoega.

"Windsori lõbusate naiste"
prooviperioodi pidasid dirigent
Paul Mägi ja teatri peala-
vastaja Neeme Kuningas proble-
mirohkeks, sest peaaegu kõiki
teatri soliste vajava teose ette-
valmistamist oli raske kokku
viia igaõhtuste etenduste män-
gimisega. Töö muusikaline tu-
lemus on sellele vaatamata la-
dus ja erk. Ehk aitab kaasa seegi,
et XIX sajandi helikeeled on
muusikute enamikule omased,
kuna romantismiajastu teosed
on XX sajandil alati, ükskõik
millise teise perioodi muusika
buumi ajal püsinud kontserdi-

Foto: Harri Rospu

**Kleidi peale toodud aluskonstruksioon mõjub kui võimendatud
voorusevöö, mis kammitseb ja annab naispeategelasele (Pirjo
Levandi) võrgutatud välisilme. Võrgutaja Falstaff — Teo Maiste.**

kavades ja interpretide kooli-
repertuaaris (Nicolai eluaastad
kattuvad Chopini omadega,
kuid heliloojatena erinevad nad
vägagi, alates kummagi žanri-
valikust). Hea on kuulata muu-
sikat, mida esitav orkester tun-
neb end vabalt. Oma lauljate üle
võib teater praegu uhke olla.
"Windsori lõbusates naistes"
on neil ka rohkelt võimalusi
end näitlejana tunda, eriti särada
Pirjo Levandil proua Fluthi
osas. Kohtades, kus lauldav
tekst saali ei taha jõuda, aitavad
laval toimuvat mõista tummfil-
milikult ilmekad žestid.

KOOMILINE JA FANTASTILINE

"Windsori lõbusad naised"
on määratletud kui koomilis-
fantastiline ooper. Teoses ja la-
vastuses leidub mitmesuguseid
koomilise efekti saavutamise
viise. Üks neist on tõsidusega
liialdamine, näiteks naiste üle-
pingutatult dramaatilised ahas-
tamised. Ebausutav dramatism
hakkab tööle vastupidiselt. Nal-
jakalt mõjub eluolulise teksti
esitamine akadeemilises kunstis,
samuti klassikalise muusika
ühendamine selliste tegevuste-
ga nagu tulevase äia kiigutamine,
enesele vihmavarjuga valu

tekitamine või musta pesu loo-
pimine. Hea koomilise efekti
annab kontrast kuuldava ja
nähtava vahel — ooperi kõige
pompossem muusika kõlab,
kui esmakordselt ilmub lavale
ebaloomuliku kunstkõhuga
Falstaff (Teo Maiste või Mati
Palm), üht looduslikku värvi
ning paigutatud jalgevahega
pükstes. Pirjo Levandi esitab
proua Fluthi briljantseima pas-
saaži säärt paljastades ja suka-
paela sidudes. Omal kohal on
sellised ooperikoomika võtted
nagu dialoogi-monoloogi kii-
red vaheldumised, ebaakadee-
milised intonatsioonid ja noo-
distatud naer.

Fantastika elemente sisaldab
teos vähem. Koos III vaatuse
uute tegelaste — haldjate ja pu-
tukate — ilmutamisega muutub
Nicolai orkestratsiooni kohati
eriti fantaasiaküllaselt värvi-
kaks, kuigi sisaldab ka muusi-
kaliselt kõige tühjema lõigu teo-
ses — haldjate tantsu. (Värvide
osas tahaks veel esile tuua soo-
javärvilise orkestripartii ja sü-
gavsinise valgustuse meeldiva
kombinatsiooni avamängus ja
III vaatuses.) Kahjuks saavad
viimases vaatuses kokku teose
ja lavastuse nõrgemad kohad.

ronkelt lavale viibivad proua
Fluth ja Reich on riietatud vast-
tandvärvidesse — punasesse ja
rohelisse — otsekui äärmuste
võrdkujud. Lüüriline naistege-
lane Anna (Annika Tõnuri)
peab kahe rivaalitseva peigme-
he soovil valima samuti punase
ja roheline haldjakostüümi va-
hel, kuid Anna valib valge, mis
on puhtuse värv, sisaldades
eneses ometi kõiki muid. Hästi
valitud valgustus teeb laula-
tuskleidis Anna tuleku ilmutu-
sesarnaseks. Kogu stseen satub
nii tugevasti valge märgi alla, et
ka ooperi kõige ilusam kõla-
värv — Tõnuri hääli puupuhk-
pilliga — tekitab assotsiatsiooni
valge metalliga.

Lõpuks — üks ehtnaiselik
kostüümidetail esindab lavas-
tuse feminiinset tausta eriti hästi.
Kleidi peale toodud alus-
konstruktsioon mõjub kui võim-
endatud voorusevöö, mis
kammitseb ja annab naistege-
lastele võrgutatud välisilme
(seega kooskõlas Falstaffi sõna-
dega "sain su ümber võrgu").
Olid ajad, mil sellise toetava
raamita polnudki naise riietus
mõeldav. Samas ei pääse toesti-
kuga ümbritsetud naisele liiga
kergesti ligi. Raam võimendab
naise liikumist, näitab teda suu-
remana. Proua Fluthi kleit on
pealegi varustatud nõõridega,
mille abil ta saab relvana mees-
te vastu näidata oma jalgu, kui
ta vaid tahab. Naine kaitseb end
ja ründab meessugu samade
vahenditega, mis talle mõni-
kord ohtlikuks saavad.

ANNELI REMME